

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2020-2023

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Zuzana Trechová

**Trestný čin zanedbání povinné výživy – procesně právní
aspekty**

Praha 2023

Vedoucí bakalářské práce:

JUDr. Aleš Zpěvák, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2020-2023

BACHELOR THESIS

Zuzana Trechová

The Crime of neglect of mandatory nutrition

Prague 2023

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

JUDr. Aleš Zpěvák, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 20.2.2023

Zuzana Trechová

Poděkování:

Tímto děkuji JUDr. Aleši Zpěvákovi, PhD. za vstřícný přístup a zejména za cenné poznatky z praxe.

Anotace

Bakalářská práce je zaměřena na trestný čin zanedbání povinné výživy uveden v ustanovení § 196 TZ a jeho jednotlivými aspekty z hlediska trestního práva procesního, se zaměřením na postup orgánů činných v trestním řízení. V úvodu je práce zaměřena na definici samotného přečinu zanedbání povinné výživy podle § 196 TZ, včetně výkladu, za jakých okolností se povinná osoba dopustí spáchání tohoto přečinu. Následuje výklad o ustanovení § 197 TZ, což je ustanovení o účinné lítosti, což je specifikum tohoto trestného činu. Navazuje procesní část, v níž je zmíněn průběh trestního řízení tohoto trestného činu u základního organizačního článku Policie ČR od příjmu oznámení, prověřování, dokazování až po skončení šetření, včetně zmínění užití tzv. „předběžné otázky“ dle § 9 TŘ a právní zásady „subsidiarity trestní represe“.

Klíčová slova

Výživné; vyživovací povinnost; zanedbání povinné výživy; účinná lítost; předběžná otázka; policejní praxe; prověřování trestného činu.

Annotation

The bachelor thesis is deal the crime neglect of mandatory nutrition the provisions of the paragraph 196 of criminal code and its individual aspect from procedural right, with focus on method law enforcemnt authorities. In introduction is the bachelor thesis focuses on basic terms, from a legal definition of this crime under paragraph 196 of criminal code, including interpretation, under what circumstances, mandatory person is will commit this criminal cases. Follows interpretation the provision of the paragraph 197 criminal code, which is special provision of active repentance, what is specifications of this crime Follow procedural part of the bachelor thesis, in which is mentioned progress criminal proceedings this crime at basic - district department of Police ČR at receiving notifications, checking, investigationing, to the closure of the investigation, includes mention using „preliminary question“ provisions of the paragraph 9 of criminal procedure and law principle „subsidiarity trestní represe“.

Keywords

Alimony, maintenance obligations, criminal offence neglect of the mandatory nutrition, active repentance, preliminary question, police practice, criminal investigation.

ÚVOD.....	9
1 Vymezení pojmu trestného činu zanedbání povinné výživy	10
1.1 Notorieta.....	11
2 Účinná lítost.....	13
2.1 Splnění vyživovací povinnosti	14
2.2 Trvalé následky	17
3 Procesně právní aspekty.....	19
3.1 Přípravné řízení	21
3.2 Postup orgánů činných v trestním řízení	21
3.3 Zásada ofiiality	23
3.4 Záznam o zahájení úkonů trestního řízení.....	27
3.4.1 Postup policejního orgánu v rámci zajištění důkazních prostředků.....	28
3.4.2 Předvedení.....	31
3.5 Podání vysvětlení.....	31
3.5.1 Zásada Nemo tenetur se ipsum accusare.....	33
4 Předběžná otázka	36
5 Subsidiarita	39
6 Náhrada škody v rámci trestního řízení	41
6.1 Připojení se k náhradě	44
7 Skončení šetření.....	47
7.1 Usnesení	48
7.1.1 Nepřípustnost trestního stíhání.....	50
7.2 Zkrácené přípravné řízení.....	51

ZÁVĚR.....	55
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	56
SEZNAM ZKRATEK	59

ÚVOD

Autorka si jako téma své bakalářské práce zvolila trestný čin zanedbání povinné výživy z procesního hlediska, tedy z pohledu trestního řádu. Motivací autorky pro zvolené téma je zejména její dlouholetá praxe ve státní správě, a to jak na Obvodním oddělení policie ve Zlíně na základním článku, tak i následně na Oddělení obecní kriminality. Na obou působištích se mimo jiné setkala i se zpracováváním tohoto trestného činu, neboť trestný čin zanedbání povinné výživy patří v České republice mezi nejčastěji páchané trestné činy.

Za cíl své práce si autorka klade vysvětlit činnost orgánů činných v trestním řízení, zejména policie, zaštitěné státním zastupitelstvím, postup v rámci prověřování – prováděného šetření, zajištění důkazních prostředků. Od příjmu prvotního oznámení, včetně následného posouzení, zda ke spáchání přečinu skutečně došlo a opravňuje to orgány činné v trestním řízení, zahájit úkony trestního řízení podle § 158 odst. 3 TŘ a provádět následně úkony v souladu s trestním řádem. Vysvětlit skončení šetření podle § 159 a odst. 5 TŘ či postup dle § 179a TŘ – realizace v rámci zkráceného přípravného řízení v rámci obvodního oddělení, prověřování či potup v souladu s ustanovením § 160 odst. 2 TŘ v rámci služby kriminální policie a vyšetřování tedy – vyšetřování.

Dalším aspektem je osvětlit mnohé nejasnosti, vyvstávající v rámci běžného života při řešení této problematiky, zejména v souvislosti s náhradou škody v případě, že povinný nehradí výživné. Práce bude členěna do jednotlivých kapitol.

1 Vymezení pojmu trestného činu zanedbání povinné výživy

Tento trestný čin je zařazen v hlavě čtvrté trestního zákoníku, v němž jsou vymezeny trestné činy proti rodině a dětem. Samotný trestný čin je vymezen v § 196 odst. 1 TZ:

- (1) Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.*
- (2) Kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*
- (3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, vydá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 oprávněnou osobu nebezpečí nouze.¹*

S ohledem na trestní sazbu uvedenou ve všech odstavcích se tedy jedná o přečin. Neboť jak je uvedeno v § 14 odst. 2 TZ „Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let“² Ani ustanovení třetího odstavce – což je nejvážněji postiženo, nepřesáhne tuto hranici.

Tímto trestním činem jsou chráněny vyživovací vztahy, které pramení ze soukromoprávních předpisů, a to konkrétně z OZ. V rámci této práce se autorka bude zabývat neplněním vyživovací povinnosti rodičů vůči dětem, upravené v § 910 OZ a v následujících ustanoveních OZ.

Trestné jsou dvě formy tohoto jednání, a to neplnění vyživovací povinnosti, byť i z nedbalosti (§ 196 odst. 1 TZ) a úmyslné vyhýbání se této zákonné povinnosti (§ 196 odst. 2

¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: Sběrka zákonů. 2009. s. 1916. ISSN 1211-1244.

² ČESKO. § 14 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník – znění od 5. 1. 2023. In: Zákony pro lidi.cz [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 30. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p14-2>.

Je obecně známo, že řádná výživa dítěte je jednou z prvořadých povinností každého z rodičů, a že povinností rodičů dítěte je vyvinout maximální úsilí k tomu, aby svým závazkům vůči svým potomkům dostáli. Z tohoto důvodu není proto nutné speciální rozhodnutí soudu o této povinnosti ani stanovení přesné výše výživného.

Samostatně rozhoduje o výši výživného civilní soud občanskoprávním řízením. Tento pak vydává pravomocné rozhodnutí, němž je uvedeno, kolik je povinný povinen platit. Vymahatelnost tohoto rozhodnutí je pak v dikci návrhu na výkon rozhodnutí či exekučního řízení.⁶

Jestliže tedy toto rozhodnutí nebylo dosud vydáno, soud rozhodne v trestním řízení o výživném jako o předběžné otázce podle § 9 odst. 1 zákona č. 141/1961Sb. TŘ.⁷ Otázku, jak vysoké výživné měl a mohl obviněný či podezřelý v době činu platit, jakož i otázka, zda vůbec měl vůbec možnost a povinnost výživné platit, posuzuje soud, včetně OČTŘ v trestním řízení, pokud není výživné hrazeno.

Stejně tak musí trestní soud nezávisle na občanskoprávním rozhodnutí řešit otázku, zda vyživovací povinnost nezanikla v důsledku toho, že oprávněná osoba je schopna se sama živit. O neplnění vyživovací povinnosti půjde tedy i tehdy, když se neplní v povinném rozsahu, tj. povinný odvádí např. nižší peněžité částky výživného, než které byly stanoveny nebo jsou přiměřené, anebo když neplní jednotlivé dávky.

Zákonný nárok na výživu se nepromlčuje a nelze se ho vzdát. Promlčením se myslí, že toto právo není ohraničeno věkem a lhůtou a osoba tak můžete podat návrh u civilního

⁶ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 1732. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁷ ČESKO. § 9 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) - znění od 1. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 1. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p9>.

soudu na určení výživného a toto, pokud soud shledá zákonné podmínky, nemůže být odepřeno.⁸

Práva na výživné se nelze ani vzdát, jak je uvedeno výše. Prohlášení oprávněné osoby, nebo zákonného zástupce je po trestněprávní stránce zcela bezpředmětné a nevylučuje trestní odpovědnost osoby povinného.

2 Účinná lítost

Zájmem společnosti je řádné plnění vyživovací povinnosti rodičů vůči dětem, nikoli případná sankce. Proto byl zákonodárci vytvořen § 197 TZ. Smyslem je, aby pachatel uhradil dlužné výživné a vyvinil se tak ze spáchání tohoto trestného činu, což by jinak značilo jeho trestní postih.

„§ 197 Zvláštní ustanovení o účinné lítosti

Trestní odpovědnost za trestný čin zanedbání povinné výživy (§ 196) zaniká, jestliže trestný čin neměl trvale nepříznivých následků a pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlašovat rozsudek.“⁹

Je potřeba také upozornit, že se nejedná o účinnou lítost v duchu § 33 trestního zákoníku, která je přípustná jen u taxativně vyjmenovaných trestných činů.¹⁰

Hlavním předpokladem pro aplikaci ustanovení § 197 TZ je fakt, že zjištěné skutečnosti odůvodněně nasvědčují tomu, že došlo ke spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy.

⁸ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 1731. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů*. 2009. s. 1930–1933. ISSN 1211-1244.

¹⁰ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 375. ISBN 978-80-7400-428-5.

Trestnost činu zanedbání povinné výživy může podle zvláštního ustanovení o účinné lítosti zaniknout po splnění následujících dvou podmínek:

- pachatel dodatečně splní svou vyživovací povinnost, a to dříve, než soud prvního stupně počne vyhlašovat rozsudek,
- zanedbání povinné výživy nemělo trvalé následky.¹¹

2.1 Splnění vyživovací povinnosti

Aby mohlo být orgány činnými v trestním řízení postupováno podle § 197 TZ je nutné, aby povinný uhradil výživné v plné výši. Nepostačí částečná úhrada či smluvené splátky s matkou oprávněného dítěte či přímo s oprávněným, v případě jeho zletilosti.¹²

Taktéž nestačí, že obviněný, či podezřelý předloží policejnímu orgánu ústřížek poštovní poukázky jako doklad o odeslání určité peněžní částky či doklad o platbě na účet. Orgány činné v trestním řízení tento doklad sám o sobě nemohou považovat za listinný důkaz o splnění vyživovací povinnosti a skončit tak trestní řízení s odkazem na ustanovení § 197 TZ. Je potřeba také ověřit, zda částka byla oprávněné osobě – subjektu skutečně doručena. Tuto okolnost jako podmínku splnění vyživovací povinnosti je třeba zjistit dalším dokazováním. V praxi zejména výsledkem oprávněné osoby, ale podle okolností i jinak, např. zprávou od orgánu pověřeného péčí o děti (Dětského domova) či Úřadu práce, v případě, že se děti nacházejí v náhradní péči pěstounů a soudem bylo stanoveno, že výživné má být hrazeno k jeho rukám.¹³

¹¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 1740. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 1739. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3.

Jak je uvedeno výše, poskytnutý doklad sám o sobě nedokazuje, že oprávněná osoba skutečně obdržela příslušnou částku. OČTŘ Se také musí zaměřit i dalšími možnostmi týkající se protiprávního jednání povinného. Osoba povinná může na poštovní poukázku či doklad o provedené platbě úmyslně uvést nesprávné údaje se záměrem, že výživné bylo uhrazeno a také mnohdy chce dosáhnout toho, aby mu poukázaná částka byla následně vrácena z důvodu nedoručitelnosti a on tak měl v ruce doklad o tom, že alespoň vyvinul snahu. OČTŘ musí také zdokladovat, zda poskytnutá částka byla skutečně oprávněným určena na splátku výživného. Mezi povinným – podezřelým a oprávněnou osobou mohou být i jiné závazkové vztahy, v jejichž rámci může obviněný oprávněné osobě platit nějaké částky odlišné od výživného – například půjčky, majetkové vyrovnání mezi bývalými manžely.

V praxi někdy také dochází k situaci, kdy obviněný přímo před soudem, v rámci hlavního líčení, navrhne uhrazení dluhu v krátkodobém časovém horizontu. Ve většině případů vyjde obviněnému soudce vstříc a odloží či přeruší hlavní líčení se souhlasem oprávněného na určený termín. Obvykle však jen o pár hodin, aby si například osoba došla k nejbližšímu bankomatu či do bankovního ústavu. K tomuto postupu je však potřeba souhlas oprávněného. Zájmem společnosti, jak bylo uvedeno již v úvodu, je dekriminalizace – uhrazení výživného. Proto lze přistoupit k takovýmto vstřícným krokům.

Po stanoveném termínu je pak na základě splnění či nesplnění sjednaného ve věci rozhodnuto. V případě rozhodování soudu trestním příkazem, kdy tento je povinnému pouze doručován, soudní řízení se děje bez jeho přítomnosti, je za poslední moment, kdy může pachatel dlužné výživné uhradit a dosáhnout tak zániku trestnosti, třeba považovat okamžik doručení trestního příkazu. I v tomto případě rozhodování soudu má dále pachatel možnost podat proti trestnímu příkazu odpor.¹⁴

¹⁴ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 1740. ISBN 978-80-7400-428-5.

V tomto případě bude trestní příkaz zrušen, soud nařídí hlavní líčení a pachatel má možnost dosáhnout beztrestnosti uhrazením dlužného výživného v plné výši až do momentu, kdy soud počne vyhlašovat rozsudek.¹⁵

Tento postup však není zcela běžně realizován, zřejmě s ohledem na neznalost či nevědomost výkladu obviněných pojmu „odpor“. Důležitým činitelem je také správná úvaha orgánů činných v trestním řízení OČTŘ týkající se vymezení období neplacení výživného a určení tak správné výše dluhu.

Tímto se například zabýval rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích. Tento zrušil odvolání obžalovaného L. Č. proti rozsudku Okresního soudu v Českém Krumlově ze dne 13. 12. 2001 sp. zn. 2 T 228/2001 a obžalovaného zprostil obžaloby.

„Podle skutkových zjištění okresního soudu se obžalovaný L. Č. uvedeného trestného činu dopustil tím, že od měsíce června 2000 do 31. 5. 2001 neplnil vyživovací povinnost na svou nezletilou dceru M. O., přestože mu tato vyživovací povinnost byla stanovena rozsudkem Okresního soudu v Českém Krumlově ze 7. 12. 1999 sp. zn. P 230/91 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 28. 3. 2000 sp. zn. 8 Co 351/2000, který nabyl právní moci dne 15. 5. 2000, měsíční částkou 580 Kč splatnou vždy do každého 5. dne v měsíci předem k rukám matky dítěte E. O., a za uvedené období mu tak vznikl dluh ve výši 6 960 Kč, ze kterého v následném období uhradil 5 580 Kč.“¹⁶

Proti tomuto rozsudku podal v zákonné lhůtě odvolání obžalovaný. V písemném vyhotovení odvolání namítl, že se odvolává pro absolutní nesrovnalost v údajích o výši dluhu na výživném a oznámení výše dluhu jemu samotnému.

Soud v tomto rozsudku především do určité míry opravil názor vyslovený okresním soudem. Ustanovení § 197 trestního zákoníku o účinné lítosti je letitou soudní praxí

¹⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 357. ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁶ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 18.3.2002, sp. Zn. 3 To 70/2002, publikováno 21/2003 Sb. rozh. tr. [cit. 2022-05-04]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqgnpxexzsgfpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

vykládáno poněkud užším způsobem, než jak učinil okresní soud. Tento požadoval, aby byl uhrazen i dluh za předchozí období, aby mohlo být využito ustanovení § 197 TZ, což by vedlo k jeho zbytečné kriminalizaci.¹⁷ Zákodárce ustanovením § 197 TZ dal jasně najevo, že splnění vyživovací povinnosti právě za období vymezené stíhaným skutkem je důležitější než potrestání pachatele.¹⁸

Z výše uvedeného plyne, že orgány činné v trestním řízení musí tedy vždy, v případě jakékoliv formy úhrady řádně zdokumentovat, že výživné bylo skutečně uhrazeno a správně stanovit – vymežit dobu neplacení výživného.

Ke splnění podmínek účinné lítosti ve smyslu TZ tak není nutné, aby pachatel uhradil výživné i za období předcházející (za které nebyl postaven před soud, příp. byl již za ně i odsouzen apod.), ani za období následující, tedy období po sdělení podezření či obvinění, neboť takové období je nutno s ohledem na ustanovení § 12 odst. 11 TŘ považovat již za další skutek.

2.2 Trvalé následky

Druhou podmínkou aplikace ustanovení § 197 TZ je, že OČTŘ musí být také u oprávněného subjektu řádně ověřeno a potvrzeno, že neplacení výživného nemělo trvale nepříznivých následků. Pouze za splnění obou výše uvedených podmínek je možné orgány činnými v trestním řízení užít ustanovení § 197 TZ o účinné lítosti. Nelze takto činit jen za splnění jedné z podmínek.

Trvale nepříznivými následky jsou míněny takové následky, které nelze napravit nebo odstranit ani dodatečným zaplacením dlužného výživného. Tímto je míněno zejména poškození tělesného nebo psychického zdraví osoby oprávněné dlouhodobějšího

¹⁷ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 18.3.2002, sp. Zn. 3 To 70/2002, publikováno 21/2003 Sb. rozh. tr. [cit. 2022-05-04]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqgnpxexzsgfpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

¹⁸ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 1740. ISBN 978-80-7400-428-5.

charakteru. K tomuto poškození musí dojít v přímém důsledku s neplněním vyživovací povinnosti.¹⁹

V praxi se tak můžeme setkat s tím, že osoba oprávněného si například nemůže dovolit nákladnou léčbu, která způsobí trvalé poškození zdraví. Oprávněný si například nemůže dovolit operaci očí, která není hrazena z veřejného pojištění a může tak doživotně nosit brýle. Také se může jednat o znemožnění přípravy na budoucí povolání – oprávněný je nucen nastoupit do zaměstnání, ač by mohl být studentem prestižní univerzity. Za nepříznivé následky však nelze považovat, když rodič dítěte pro nedostatek vlastních prostředků je nucen žádat stát o sociální příspěvky – doplatek na bydlení a další obdobné dávky.

Na druhé straně je však otázkou, zda hrazení školních obědů prostřednictvím nadace či pobírání dávek hmotné nouze, na něž mají nárok pouze osoby vystavené hmotné nouzi, nelze za tyto nepříznivé následky považovat. Zde je důležité, aby orgány činné v trestním řízení posoudili celkovou situaci oprávněného.

V souvislosti s tímto je potřeba také zmínit zákon č. 45/2013 Sb. ZOTČ. V hlavě druhé, s názvem Práva oběti trestných činů se v § 5 hovoří o právu na bezplatnou odbornou pomoc.

V tomto ustanovení je uvedeno:

*„Subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů mají povinnost poskytnout odbornou pomoc bez zbytečného odkladu bezplatně na základě žádosti zvláště zranitelné oběti, která tuto pomoc potřebuje. To neplatí, jedná-li se o oběť trestného činu zanedbání povinné výživy (§ 196 trestního zákoníku), nevzniklo-li tímto činem nebezpečí nouze nebo trvale nepříznivý následek.“*²⁰

¹⁹ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 1740. ISBN 978-80-7400-428-5.

²⁰ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). In: *Sbírka zákonů*. 30. 1. 2013. s. 323. ISSN 1211-1244.

Zákonodárcem byl okruh obětí stanoven tak, aby zahrnoval všechny zvláště zranitelné oběti. Za zvláště zranitelnou oběť však není považována oběť – poškozený v souvislosti se spácháním trestného činu zanedbání povinné výživy. Neplacení výživného je však jeden z nejčastěji stíhaných trestných činů. V případě stejného posouzení „obětí trestných činů“, by tak toto mohlo neúměrně zatížit jak povinné subjekty, tak i především stát. Zákon o obětech trestných činů následně definuje ještě i zvláště zranitelné oběti, jimiž se rozumí dítě, oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, osoba, která je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením a další, jenž jsou vymezeny v dalších ustanoveních.

Pokud by však tímto trestným činem vzniklo a bylo prokázáno oprávněnému nebezpečí nouze nebo mu byl způsoben trvale nepříznivý následek a bylo by to i prokázáno v rámci trestního řízení, má i taková oběť (v rámci přečinu zanedbání povinné výživy) právo na bezplatnou pomoc, jak je uvedeno ve výše uvedeném paragrafovém znění.

3 Procesně právní aspekty

V této části bude nastíněn postup orgánů činných v trestním řízení při prověřování tohoto přečinu, zejména policie. S ohledem na autorčino působení ve státní správě na Obvodním oddělení policie ve Zlíně a následně na službě kriminální policie a vyšetřování. Budou zde opět uvedeny její poznatky z praxe s ohledem na soulad s právními normami a jinou odbornou literaturou.

OČTŘ postupují v souladu s TŘ Jejich základním úkolem je:

„Náležitě zjistit trestné činy a jejich pachatele podle zákona spravedlivě potrestat, k tomuto cíli by jejich činnost měla směřovat. Zároveň by se měly vyvarovat toho, aby nebyla žádná osoba nespravedlivě či přísněji potrestána“.²¹

Orgány činné v trestním řízení jsou taxativně uvedeny v § 12 odst. 1 trestního řádu:

²¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 234. ISBN 978-80-7400-465-0.

- soud,
- státní zástupce – v trestním řízení naplňuje zásadu legality a především podává obžalobu (návrh na potrestání či návrh na schválení dohody o vině a trestu) a zastupuje před soudem veřejnou žalobu. Zatímco v přípravném řízení vykonává dozor a plní další důležité úkoly, v řízení před soudem je jednou z hlavních stran (strana obžaloby stojí proti straně obhajoby), neboť zastupuje veřejnou žalobu.²²
- policejní orgán – obecná působnost, je uvedena v § 2 zák. č. 273/2008 Sb.:

*„Policie slouží veřejnosti. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, přímo použitelnými předpisy Evropských společenství nebo mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu“.*²³

Orgány policie jsou oprávněny a povinny provádět nejenom prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, ale i vyšetřování trestných činů. Prověřování spadá do díkce základních článků, naproti tomu vyšetřování do služby kriminální policie a vyšetřování.

Samotné trestní řízení se člení se na jednotlivá stádia:

- přípravné řízení – prověřování, vyšetřování,
- hlavní líčení,
- odvolací řízení,
- vykonávací řízení.

²² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 256. ISBN 978-80-7400-465-0.

²³ ČESKO. § 2 odst. 1 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky - znění od 28. 6. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 31. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273#p2-1>.

Přípravné řízení se týká práce policie a státního zastupitelství, jenž je zaštituje, vytváří nad ním dohled. Hlavní líčení a odvolací řízení je již řízení před soudem.²⁴

3.1 Přípravné řízení

Začíná buď sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, nebo provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání (pak začíná současně s počátkem trestního stíhání). Za součást „provedení“ neodkladného či neopakovatelného úkonu je třeba považovat i postup orgánu činného v trestním řízení, který vždy takový úkon provádí. Proto okamžik zahájení přípravného řízení je dán okamžikem počátku provádění takového neopakovatelného nebo neodkladného úkonu, např. policejní orgán začne provádět ohledání místa činu podle § 113 TR, policejní orgán nařídí se souhlasem státního zástupce osobní prohlídku.²⁵

Přípravné řízení končí podáním obžaloby nebo jiným ukončením – podáním návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání, anebo do jiného rozhodnutí ukončujícího přípravné řízení – postup dle § 159a TR. Toto bude rozvedeno v následujících kapitolách.

3.2 Postup orgánů činných v trestním řízení

Jak již bylo citováno výše, policie plní především úkoly ve věcech vnitřního pořádku a bezpečnosti a další úkoly jí stanovené dalšími předpisy. Působnost policie v trestním řízení je stanovena příslušnými ustanoveními trestního řádu. Úkony vede policie v rámci trestního řízení samostatně, pod dozorem státního zástupce.²⁶

²⁴ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Linde, 2004. Vysokoškolské právnické učebnice. s. 409. ISBN 80-720-1463-3.

²⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 258. ISBN 978-80-7400-465-0.

²⁶ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Linde, 2004. Vysokoškolské právnické učebnice. s. 162. ISBN 80-720-1463-3.

Trestní oznámení představuje ve věci neplacení výživného vynucení včasného placení výživného ve stanovené výši. Představuje určitý nátlak na povinného. Tento se mnohdy zalekne a dlužné výživné uhradí, poté, co je kontaktován OČTŘ – policií či službou kriminální policie a vyšetřování. Mnohé osoby nechtějí mít záznam v trestním rejstříku či v případě recidivistů nestojí o přísnější trest.

V ustanovení § 158 odst. 1 TR je uvedeno:

- (1) Policejní orgán je povinen na základě vlastních poznatků, trestních oznámení i podnětů jiných osob a orgánů, na jejichž podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu, učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřující ke zjištění jeho pachatele; je povinen činit též nezbytná opatření k předcházení trestné činnosti. Pověřené orgány Vězeňské služby České republiky neprodleně informují Generální inspekci bezpečnostních sborů, jakmile zahájí takové šetření.
- (2) Oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, je povinen přijímat státní zástupce a policejní orgán. Přitom je povinen oznamovatele poučit o odpovědnosti za vědomě nepravdivé údaje, a pokud o to oznamovatel požádá, do jednoho měsíce od oznámení jej vyrozumět o učiněných opatřeních.²⁷

V prvním odstavci je mimo jiné uvedeno, že policejní orgán provádí vlastní šetření ke zjištění trestné činnosti. Zde je na místě uvést, že činnost policie se převážně řídí podle zákona č. 273/2008 Sb., ZOPŘ. Na podkladě tohoto zákona, a i jiných předpisů, koordinuje svou činnost (vede šetření a opatření) vedoucí k odhalení skutečností důvodně nasvědčujících, že došlo ke spáchání trestného činu. Šetření provádí na základě vlastních podnětů či od osob, na základě postoupeného oznámení – podnětu ze státního zastupitelství.

²⁷ ČESKO. § 158 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) - znění od 1. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 1. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p158-3>.

Oznámení na policii či na státním zastupitelství je oprávněn podat každý občan, na kterémkoliv oddělení policie či na státním zastupitelství, jak ústně, písemně, elektronicky, či jinou formou. Bez ohledu na místní a v případě policie věcnou příslušnost. Povinnost přijímat oznámení má i soud, ale policie a státní zástupce mají však v souvislosti s tímto povinnost trestní oznámení co nejdříve vyřizovat.²⁸

S ohledem na problematiku řešení neplacení výživného je oznámení postoupeno dle místní příslušnosti, dle bydliště oprávněné či oprávněného na příslušné obvodní oddělení, kde je spisový materiál dozorován státním zastupitelstvím. Oznámení je oprávněn kdokoli, nejenom poškozená osoba. V případě neplacení výživného tak může jít i o osobu, oprávněnou vystupovat za zařízení, pověřeného péčí o děti v tomto případě Dětský domov. V případě, že je dítě v náhradní péči pěstounů, jímž jsou vypláceny pěstounské dávky, je oprávněným subjektem ve většině případů místně příslušný Úřad práce – který zastupuje Českou republiku, jehož sociálního systému jsou dávky vypláceny. V případě umístění dítěte do náhradní péče rozhoduje jak o jeho umístění, tak i o výživném splatným k rukám ústavu (dětského domova či úřadu práce) soud.

3.3 Zásada oficiality

Výše uvedené orgány jednají v souladu se zásadou oficiality uvedené v § 2 odst. 4 TŘ.

„Ze zásady oficiality vyplývá, že orgány činné v trestním řízení musí z vlastní iniciativy učinit vše pro naplnění účelu trestního řízení v každé projednávané trestní věci. Tato zásada, která plyne z práva a povinnosti státu chránit demokratický právní řád a právní statky, platí pro všechny orgány činné v trestním řízení a pro celé trestní řízení. Jakmile jsou dány zákonné podmínky pro provedení určitého procesního úkonu, je příslušný orgán zásadně povinen takový úkon provést a nemůže od něho upustit např. pro jeho neúčelnost nebo proto, že si jeho provedení účastníci procesu nepřejí. Trestní řád tuto zásadu podrobněji rozvádí ve svých dalších ustanoveních. Pro policejní orgán a státního

²⁸ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 260. ISBN 978-80-7400-465-0.

*zástupce je zásada oficality zdůrazněna v § 157, podle kterého jsou státní zástupce a policejní orgán povinni organizovat svou činnost tak, aby účinně přispívali k včasnosti a důvodnosti trestního stíhání.*²⁹

Jak je uvedeno výše, v citovaném prvním odstavci, policista při příjmu oznámení pracuje v souladu s § 69 zákona č. 273/2008 Sb. o policii:

- (1) Policista před zahájením úkonů trestního řízení z vlastní iniciativy nebo na základě podnětu jiné osoby anebo orgánu za účelem získání poznatků o trestné činnosti vyhledává, odhaluje, a je-li to třeba, i dokumentuje skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin. V rámci činnosti podle věty první je povinen předcházet trestné činnosti.*
- (2) Policista při výkonu činností podle odstavce 1 postupuje podle tohoto zákona, za využití oprávnění a prostředků v něm uvedených.*³⁰

Zde se může jednat o využití zejména ustanovení § 14 a 18 zák. č. 273/2008 Sb., ve kterých je mimo jiné uvedeno, že policie při plnění svých úkolů spolupracuje mimo jiné i s orgány veřejné správy, jakož i s právníky a fyzickými osobami. A v souvislosti s tímto je policista je v rozsahu potřebném pro splnění konkrétního úkolu policie oprávněn požadovat od orgánů a osob uvedených v § 14 věcnou a osobní pomoc, zejména potřebné podklady a informace včetně osobních údajů. Tyto orgány a osoby jsou povinny požadovanou pomoc poskytnout; nemusí tak učinit, brání-li jim v tom zákonná nebo státem uznaná povinnost mlčenlivosti anebo plnění jiné zákonné povinnosti. Fyzická osoba tak

²⁹ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 26. ISBN 978-80-7400-465-0.

³⁰ ČESKO. § 69 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky - znění od 28. 6. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 1. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273#p69>.

nemusí dále učinit, pokud by poskytnutím pomoci vystavila vážnému ohrožení sebe nebo osobu blízkou.³¹

Policista ještě před zahájením úkonů trestního řízení tak má oprávnění vyžádat či doplnit různý důkazní materiál na podkladě oprávnění uvedeného ve výše citovaných paragrafových zněních. Například vyžádat rozsudek o stanovení výživného, pokud jej oznamovatel nedoložil již při příjmu oznámení, rozsudky o svěřeni do péče oprávněné osoby. V případě organizace pečující o dítě výzvy k úhradě povinného, přehled plateb.

Při příjmu oznámení na služebně policista sepíše s osobou podávající oznámení protokol o trestním oznámení. Před jeho započítím osobu podávající vysvětlení poučí o jeho právu nevyprávět a také o povinnosti pravdivě vypovídat, to vše v souladu s ustanoveními trestního řádu.

V protokolu o trestním oznámení zodpoví zejména sedm základních kriminalistických otázek:

- kdo? – údaje ke všem zúčastněným
- co? – popis toho, k čemu mělo dojít – u výživy se zaměřením na podíl povinného či povinné na výživě, výchově, zda mu bylo výživné stanoveno soudem
- kdy? – doba spáchání – u výživy opět specifikum – jelikož se jedná o trestný čin trvající
(rozvést) – navazuje se v případě předchozího řešení v rámci trestního řízení na doručení návrhu na potrestání povinného či převzetí usnesení o zahájení trestního stíhání – opět dle podpisu na doručence
- kde? – místo spáchání – kde se povinná zdržuje
- jak? – jak k události došlo – zaměřením od kdy se povinný či povinná nezajímá, zda jej upomínala o hrazení výživného
- čím? – čím byl čin spáchán – zda je to jednoznačné
- proč? – motiv jednání – zda jsou jí známy osobní poměry, co jej k tomu mohlo vést

³¹ ČESKO. § 14 a § 18 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky - znění od 28. 6. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 1. 2. 2023]. Dostupné z:

Dále je důležité do protokolu uvést, jaký dopad mělo nehrazení výživného na osobní poměry oprávněných. Zda byli kvůli neplacení výživného vydáni hmotné nouzi. Jak byli v důsledku neplacení výživného omezeni. Toto je důležité zejména pro posouzení uplatnění ustanovení § 197 TZ o účinné lítosti o němž bylo hovořeno výše. S osobu se také vyplní přehled placení výživného, kde jsou uvedeny jednotlivé povinné platby, včetně prodlev a případných výzev k úhradě.

Do protokolu o výslechu – protokolu o trestním oznámení, se také poznamená poučení oznamovatele o právu žádat vyrozumění o učiněných opatřeních ve věci, v níž podal trestní oznámení. Prohlásí-li oznamovatel do protokolu výslovně, že svého práva využívá, policejní orgán mu do jednoho měsíce po podání trestního oznámení zašle písemné vyrozumění.³²

Po sepsání protokolu předloží policista podepsat osobě podávající vysvětlení poučení dle zákona o obětech trestných činů, poučení o poskytování informací o osobách na něm zúčastněných dle § 8 odst. 1 TR. V souvislosti s příjmem trestního oznámení oprávněná osoba obvykle doloží ke spisovému materiálu i nejrůznější listinné podklady. Výpisy z účtu, doručené složenky o úhradě částek, pokladní bloky. Rovněž tak rozsudky s vyznačením právní moci týkající se stanovení výživného či úpravy péče o dítě. Ke spisovému materiálu jsou pak doloženy jejich kopie, opatřené podacím razítkem a číslem jednacím.

V případě zaslání – předání trestního oznámení k prověření policejnímu orgánu státním zástupcem. Úplné nebo doplněné trestní oznámení státní zástupce předá neprodleně orgánu příslušnému k jeho prověření ve smyslu § 158 odst. 3, popř. i s pokynem podle § 157 odst. 2 věty první. TR³³ Zde může být pokynem zástupce stanoveno, do kdy je potřeba

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273#p14>.

³² ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 1937. ISBN 978-80-7400-465-0.

³³ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 1942. ISBN 978-80-7400-465-0.

provedené úkony provést – stanoveno přesné datum a také uvedeno, a co ve lhůtě stanovené jím očekává.

3.4 Záznam o zahájení úkonů trestního řízení

Jestliže po vyhotovení protokolu o trestním oznámení dospěje policejní orgán k tomu, že je dostatečně odůvodněn závěr, že došlo ke spáchání trestného činu, vyhotoví o tomto záznam o zahájení úkonů trestního řízení dle § 158 odst. 3 TŘ.

„O zahájení úkonů trestního řízení k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, sepíše policejní orgán neprodleně záznam, ve kterém uvede skutkové okolnosti, pro které řízení zahajuje, a způsob, jakým se o nich dověděl. Opis záznamu zašle do 48 hodin od zahájení trestního řízení státnímu zástupci. Hrozí-li nebezpečí z prodlení, policejní orgán záznam sepíše po provedení potřebných neodkladných a neopakovatelných úkonů. K objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, opatřuje policejní orgán potřebné podklady a nezbytná vysvětlení a zajišťuje stopy trestného činu.“³⁴

V současné době je tento zasílán na státní zastupitelství převážně formou datové zprávy.

Smyslem záznamu o zahájení úkonů trestního řízení je:

- a) vymezení počátku přípravného řízení a tím i celého trestního řízení
- b) informace státního zástupce, který okamžikem, kdy mu byl záznam doručen, může vykonávat dozor v přípravném řízení podle § 174, neboť doručením záznamu se dozví o tom, že v dané věci probíhají úkony trestního řízení.³⁵

Jak je uvedeno v citovaném § odst. 158 odst. 3 TŘ, v záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, se uvedou zejména, skutkové okolnosti, pro které se řízení zahajuje,

³⁴ ČESKO. § 158 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) - znění od 1. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 1. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p158-3>.

a způsob, jakými se o nich policejní orgán dověděl. Tímto je míněno, kdo se měl protiprávního jednání dopustit, na základě čeho – v případě neplacení výživného tedy rozsudek, či se policejní orgán odvolá na ustanovení § 9 odst. 1 TŘ – předběžnou otázku v níž stanoví výši výživného a taktéž kdo je tedy poškozen – uvede účastníky řízení. Obsahem záznamu o zahájení úkonů v rámci řešení tohoto trestného činu je uvedena i doba, po níž je předpoklad, že došlo ke spáchání tohoto trestného činu. Záznam o zahájení úkonů trestního řízení je policejní orgán povinen doručit do 48 hod. státnímu zástupci.

Tím, že dojde k vyhotovení záznamu o zahájení trestního řízení, postupuje již policejní orgán dle trestního řádu – do této doby postupoval převážně v rámci prověřování v souladu se zákonem o policii.

Z tohoto vyplývá že v souladu s trestní řádem dává větší oprávnění provádět závažnější úkony. vyžadovat zprávy od osob či institucí, provádět výslechy dle trestního řádu, více viz další kapitola postup policejního orgánu dle § 158 TŘ.

3.4.1 Postup policejního orgánu v rámci zajištění důkazních prostředků

Policejní orgán v souvislosti s prověřováním tohoto oznámení je oprávněn, zejména aby skutečně prokázal, zda osoba měla možnost si výživné hradit, vyžadovat nejrůznější zprávy jak k osobě oprávněného, a to zejména k osobě povinného. U oprávněného tyto zprávy vyžaduje, aby bylo zdokladováno, zda byla osoba oprávněná vydána nebezpečí hmotné nouze a jak byla její situace v souvislosti s neplacením výživného složitá.

„V rámci toho je oprávněn, zejména

a) vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob a státních orgánů,

b) vyžadovat odborné vyjádření od příslušných orgánů, a je-li toho pro posouzení věci třeba, též znalecké posudky,

³⁵ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 1947. ISBN 978-80-7400-465-0.

c) *obstarávat potřebné podklady, zejména spisy a jiné písemné materiály.* ³⁶

Výše uvedený výčet oprávnění není celistvý, autorka uvedla pouze výčet těch nejzásadnějších v rámci šetření přečinu zanedbání povinné výživy.

Policejní orgán v souvislosti s tímto vyžaduje zprávy od:

- úřadu práce České republiky – sociálních dávek – dávek státní sociální podpory
 - dávek hmotné nouze
 - evidence uchazečů
- úřadu práce v případě, že vystupuje jako „oprávněný“ k jehož rukám má být výživné hrazeno, si policejní orgán vyžaduje také mnohdy doplněné poučení poškozeného v trestním řízení a to zda se připojuje či nepřipojuje k trestnímu řízení s náhradou výše vzniklé škody. O tom v kapitole níže.

Pro policejní orgán je také nezbytné, zjištění, zda byla osoba prověřovaná v evidenci uchazečů o zaměstnání, v případě, že neměla stálé zaměstnání. V případě, že osoba povinného byla v evidenci, policejní orgán taktéž zajímá:

- zda jí byla poskytována podpora v nezaměstnanosti
- zda jí byly vydány nějaké doporučenky k zaměstnavatelům
- zda jí má osoba zdravotní omezení
- zda úřad práce nabízel dostatek volných pracovních míst odpovídající jeho pracovní kvalifikaci
- jak uchazeč o zaměstnání s úřadem práce spolupracoval
- z jakého důvodu byla jeho evidence ukončena, v případě, že již osoba není v evidenci uchazečů o zaměstnání

³⁶ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 1949. ISBN 978-80-7400-465-0.

- zda byl i v minulosti evidován jako uchazeč o zaměstnání a s jak byly tyto evidence ukončeny
- z České správy sociálního zabezpečení – ke zjištění zaměstnavatelů povinného v prověřovaném období, aby mohla být dokladována pracovní morálka povinného, zda byl vůbec zaměstnán, zda se o ztrátu zaměstnání nepřipravil vlastní vinnou
- živnostenského rejstříku – zda má osoba povinného živnost, popřípadě si k zadokladování jeho finanční situace, v případě, že povinný zproští mlčenlivosti příslušný finanční úřad vyžaduje zprávu týkající se daňového přiznání za prověřované období
- dokladuje zadlužení povinného - výpis z informačního systému Solus
- v případě, že byla osoba povinného ve výkonu trestu odnětí svobody, vyžaduje zprávu z věznice, zda je osoba povinného či byla pracovně zařazena

Policejní orgán vyžaduje zprávy v souladu s § 158 TRŘ a také na základě ustanovení § 8 TRŘ.

„Dožádání

(1) Státní orgány, právnické a fyzické osoby jsou povinny bez zbytečného odkladu, a nestanoví-li zvláštní předpis jinak, i bez úplaty vyhovovat dožádáním orgánů činných v trestním řízení při plnění jejich úkolů.“³⁷

Trestní řád v tomto ustanovení stanoví povinnost státním orgánům, právnickým i fyzickým osobám vyhovovat dožádáním orgánů činných v trestním řízení při plnění jejich úkolů. Zákon výslovně ukládá povinnost státním orgánům, právnickým i fyzickým osobám vyhovovat dožádáním zásadně bezplatně.³⁸

³⁷ ČESKO. § 8 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) - znění od 1. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 1. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p8-1>

³⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 126. ISBN 978-80-7400-465-0.

Po vyžádání zpráv obvykle policejní orgán vyzve povinného v souladu s ustanovením § 158 odst. 7 TŘ, aby podal k věci vysvětlení. Ve výzvě je uvedeno – místo, datum a přesný čas. V textu výzvy, která je doručována povinnému jsou uvedeny i možné důsledky vyplývající z nevyhovění této výzvě k podání vysvětlení. V praxi se nejčastěji používá doručování prostřednictvím České pošty, v poslední době je však preferováno doručování do datových schránek. V případě, že má osoba úřední adresu (na úradě, či se v místě trvalého bydliště nezdržuje, je oprávněn policejní orgán vyhlásit po jejím pobytu pátrání, aby mu mohla být výzva doručena.

V důsledku nevyhovění výzvě k dostavení se, může být osobě povinného uložena pořádková pokuta dle § 66 odst. 1 TŘ až do výše 50.000, -Kč, nebo může být osoba omezena na osobní svobodě, a to předvedena.

3.4.2 Předvedení

Předvedena může být dle § 158 odst. 7 TŘ za splnění těchto podmínek:

- osoba byla řádně vyzvána k podání vysvětlení,
- učinila tak bez dostatečné omluvy,
- na možnost předvedení a na případné uložení pořádkové pokuty (popř. na jiný postih místo ní) byla při výzvě k podání vysvětlení upozorněna.³⁹

3.5 Podání vysvětlení

„§ 158 odst. 6 TŘ

O obsahu vysvětlení, která nemají povahu neodkladného nebo neopakovatelného úkolu, se sepíše úřední záznam. Úřední záznam slouží státnímu zástupci a obviněnému ke zvážení návrhu, aby osoba, která takové vysvětlení podala, byla vyslechnuta jako svědek, a soudu k úvaze, zda takový důkaz provede. Nestanoví-li tento zákon jinak, úřední záznam nelze v řízení před soudem použít jako důkaz. Je-li ten, kdo podal vysvětlení, později vyslýchán

*jako svědek nebo jako obviněný, nemůže mu být záznam přečten, nebo jinak konstatován jeho obsah.*⁴⁰

Úřední záznam není potřeba předkládat k podpisu osobě, která vysvětlení podala, což na druhé straně neznamena, že v konkrétním případě by touto osobou podepsán být nesměl. Podepsán by měl být zejména v případě, že obsah podaného vysvětlení má závažný význam pro další řízení, zvláště pokud osoba viděla, slyšela nebo vnímala velmi důležité skutečnosti pro další postup ve věci zejména pro dokazování v řízení před soudem, takže lze důvodně předpokládat, že by za podmínek § 211 odst. 6 TŘ mohl být (se souhlasem státního zástupce a obžalovaného) čten v hlavním líčení.⁴¹ Před započítím podání vysvětlení je osoba povinného policistou poučena dle § 100 TŘ o možnosti nevypovídat a také povinnosti vypovídat pravdivě, nic nezamlčet, nikoho křivě neobvinit. Níže autorka cituje ustanovení § 100 TŘ s poukázáním na jednu z právních zásad.

Právo odepřít výpověď

(1) Právo odepřít výpověď jako svědek má příbuzný obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh; jestliže je obviněných více a svědek je v uvedeném poměru jen k některému z nich, má právo odepřít výpověď stran jiných obviněných jen tehdy, nelze-li odloučit výpověď, která se jich týká, od výpovědi týkající se obviněného, k němuž je svědek v tomto poměru.

(2) Svědek je oprávněn odepřít vypovídat, jestliže by výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci,

³⁹ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 1961. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁴⁰ ČESKO. § 158 odst. 6 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) - znění od 1. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 1. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p158-6>

⁴¹ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 1958. ISBN 978-80-7400-465-0.

*osvojiteli, osvojenci, manželů, partnerů nebo druhů anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní.*⁴²

3.5.1 Zásada Nemo tenetur se ipsum accusare

V překladu z latiny, nikdo nesmí sám sebe obviňovat. Toto pravidlo má také zakotvení v ústavním pořádku České republiky, konkrétně v zákoně č. 2/1993 Sb. LZPS. Jedná se o hlavu pátou čl. 37 odst. 1 LZPS „Každý má právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké“ a dále v čl. 40 odst. 4 „obviněný má právo odepřít výpověď, tohoto nesmí být žádným způsobem zbaven.“ Princip zákazu nucení k sebeobviňování v trestním řízení, jako jeden ze základních a stěžejních pravidel trestního procesu vůbec, není neomezený a rozhodně nedodává obviněnému absolutní moc a vládu nad veškerými možnými úkony orgánů činných v trestním řízení.⁴³

Pokud se osoba rozhodne k prověřované věci vypovídat, proběhne její výslech se zaměřením na zodpovězení otázek týkajících se objasnění spáchání přečinu zanedbání povinné výživy:

- zda je si vědom vyživovací povinnosti
- zda je obeznámena jakým rozhodnutím mu bylo toto stanovena
- zda má další vyživovací povinnosti – kromě těch, které jsou předmětem oznámení
- zda si plnil svou vyživovací povinnost – případně proč si ji neplnil
- přehled splátek
- zda má nějaký majetek, exekuce
- zda pracuje – případně proč ne, z jakých důvodů byl jeho pracovní poměr ukončen, zda si hledá zaměstnání

⁴² ČESKO. § 100 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) - znění od 1. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 1. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p100>.

⁴³ VARENINOVÁ, Sandra. Princip nemo tenetur se ipsum accusare ve světle. *Epravo.cz* [online]. Praha: © EPRAVO.CZ, 2013 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/princip-nemo-tenetur-se-ipsum-accusare-ve-svetle-judikatury-evropskeho-soudu-pro-lidska-prava-92244.html>.

- zda byl či je evidován na úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání, jak byla jeho evidence ukončena – s jakým výsledkem
- zda pobíral dávky hmotné nouze či podporu v nezaměstnanosti
- zda se nějakým jiným způsobem podílel na výživě dětí
- z čeho žije, jaké jsou jeho měsíční náklady, kolik dá měsíčně za alkohol, cigarety
- zda vlastní řidičské oprávnění (v případě uznání viny, aby mohl být uložen i soudem trest zákaz řízení motorových vozidel)
- zdá má zdravotní omezení

Zejména pak policejní orgán povinného poučí o možnosti využití ustanovení § 197 TZ o účinné lítosti – tedy zda je v jeho silách dluh na výživném uhradit a vyvinut se tak.

Otázky ve věci neplacení výživného jsou ve výsledku zaměřeny na prokázání objektivní stránky trestného činu, zanedbání povinné výživy. Po sepsání podaného vysvětlení, je toto opatřeno podpisy. Ke svému podanému vysvětlení povinný může dokladovat různý listinný materiál. V praxi se tak obvykle jedná o složky o zaslaných částkách, doklady k převodu z účtu, či pokladní bloky v případě úhrad na účet. Tyto listinné materiály jsou opatřeny razítky, s určením data a vyjádřením kdo je ke spisovému materiálu doložil. V případě, že povinný uvede, že využije ustanovení § 197 TZ, určí mu policejní orgán přiměřený termín k úhradě výživného. Opět povinnému předá výzvu k dostavení se.

Po provedení výsledku, zajištění všech důkazů – podkladů důležitých pro posouzení věci, rozhodne policejní orgán v souladu s trestním řádem, pokud tedy podezřelý nevyužije ustanovení § 197 TZ. Policejní orgán po nashromáždění důkazního materiálu postupuje v souladu s ustanovením § 2 odst. 6 TŘ. „*OČTŘ důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.*“⁴⁴

⁴⁴ ČESKO. § 2 odst. 6 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) - znění od 1. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 1. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p2-6>.

V tomto odstavci je uvedena jedna ze zásad trestního řízení, a to zásada volného hodnocení důkazů. Trestní řád při vyjádření zásady volného hodnocení důkazů, ale ani v žádných jiných ustanoveních, nestanoví žádná pravidla, pokud jde o míru důkazů potřebných k prokázání určité skutečnosti, ani váhu či důkazní sílu jednotlivých důkazů (tedy míru jejich věrohodnosti).⁴⁵

Trestní řád nepodává ohledně neodkladných a neopakovatelných úkonů jejich taxativní ani demonstrativní výčet. Neodkladným úkonem je takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání. Vztahuje se tedy k okamžiku zahájení trestního stíhání. Neopakovatelným úkonem je takový úkon, který nebude možno před soudem provést. Vztahuje se až k řízení před soudem. Trestní řád nepodává ohledně neodkladných a neopakovatelných úkonů jejich taxativní ani demonstrativní výčet. Neodkladným úkonem je takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání. Vztahuje se tedy k okamžiku zahájení trestního stíhání. Neopakovatelným úkonem je takový úkon, který nebude možno před soudem provést. Vztahuje se až k řízení před soudem.⁴⁶

Rozhodnutí je na policejním orgánu, jak rozhodne v dané věci v souladu s trestní řádem. Tedy zda postup dle § 179c odst. TŘ krácené přípravné řízení, či zda bude spisový materiál realizován usnesením dle § 160 odst. 1 TŘ nebo prověřování skončí usnesením dle § 159a TŘ.

⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 41. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁴⁶ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní: podle stavu k ... Praha: Leges, 2010-. Student (Leges). s. 472. ISBN 978-80-7502-550-0.

4 Předběžná otázka

Objektem trestného činu podle § 196 TZ je nárok na výživu. Jak již bylo uvedeno výše vyživovací povinnost zaniká povinným subjektům ex lege tzn. ze zákona (vzniká automaticky, není potřeba projev lidské vůle). Pro rozhodování o trestném činu zanedbání povinné výživy, není tedy samo o sobě nezbytné, aby vyživovací povinnost a její rozsah byly určeny rozhodnutím soudu, aby bylo výživné oprávněné osobě přiznáno nebo kterým by byla stanovena výše výživného.

Dá se říci, že ve většině případů, které policie řeší, ve věci existuje civilní rozsudek.

„V tomto rozsudku soud určil povinnému rodiči platit konkrétní částku výživného. Toto výživné je splatné měsíc předem k určitému dni v měsíci k rukám rodiče, který má dítě ve své péči. Oproti tomu případy, kdy neexistuje soudní rozhodnutí ohledně stanovení výživného, se v praxi vyskytují v menší míře.“⁴⁷

Zejména, jeli dítě v ústavní výchově, existuje zpravidla civilní rozsudek či nějaké předběžné opatření. Rozhodnutím civilního soudu je upravena již péče nezletilce či mladistvého, jak již bylo zmiňováno výše.

Otázkou stanovení výživného v ústavní péči se zabývala v časopise Právní rozhledy Zdeňka Králíčková, Ph.D., Brno, tato poukázala na skutečnost, že pozornost legislativy, odborné literatury i judikatury je velmi často orientována na problematiku výživného v souvislosti s rozvodem rodičů nezletilých dětí. Pramaly zájem odborníků vzbuzují otázky spojené s výživným na děti v ústavní výchově, pěstounské péči, péči jiné fyzické osoby a v péči zájemců o osvojení. Je-li dítě v ústavní výchově, soud se tedy musí vždy zabývat výší platby podle zvláštního předpisu a rozhodnout o výživném. Zejména proto, aby dítě nebylo alespoň v materiální sféře diskriminováno proti dětem, které žijí se svými rodiči, resp. alespoň s jedním z nich.⁴⁸

⁴⁷ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní: podle stavu k ... Praha: Leges, 2010-. Student (Leges). s. 470. ISBN 978-80-7502-550-0.

⁴⁸ Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví. 13. Praha: C.H. Beck, 2005. s. 305 ISSN 1210-6410.

V případě, že ve věci neexistuje civilní rozsudek, může policejní orgán výživně stanovit i tzv. předběžnou otázkou., uvedenou v § 9 odst. 1 TŘ.

Posuzování předběžných otázek

(1) Orgány činné v trestním řízení posuzují předběžné otázky, které se v řízení vyskytnou, samostatně; je-li tu však o takové otázce pravomocné rozhodnutí soudu nebo jiného státního orgánu, jsou orgány činné v trestním řízení takovým rozhodnutím vázány, pokud nejde o posouzení viny obviněného.

(2) Orgány činné v trestním řízení nejsou oprávněny řešit samostatně předběžné otázky týkající se osobního stavu, o nichž se rozhoduje v řízení ve věcech občanskoprávních. Jestliže rozhodnutí o takové otázce nebylo ještě vydáno, vyčkají jeho vydání.⁴⁹

Předběžnou otázkou se pak rozumí taková otázka, která sama není předmětem prováděného řízení, avšak její vyřešení je předpokladem rozhodnutí o vlastním předmětu řízení. Poněvadž vyřešení takové otázky musí předcházet rozhodnutí o předmětu trestního řízení, nazývají se tyto otázky předběžnými.⁵⁰

V praxi to tedy vypadá, že policejní orgán sepíše úřední záznam o předběžné otázce, tento úřední záznam pak slouží ve věci jako „stanovení výživného“ mimo rozsudek civilního soudu.

Předběžnou otázkou, se ve svém článku uveřejněném v časopise Trestní právo: časopis pro trestní právo a obory související, zabývá i Mgr. Michal Říha upozorňuje, že *orgán*

⁴⁹ ČESKO. § 9 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) - znění od 1. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 1. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p9>.

⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 169. ISBN 978-80-7400-465-0.

*rozhodující v trestním řízení také není vázán rozhodnutím soudu o výši a způsobu úhrady peněžité částky vyjadřující vyživovací povinnost povinné osoby.*⁵¹

I v tomto případě tedy může policejní orgán pro účely trestního řízení využít předběžné otázky dle § 9 odst. 1 TŘ. Posoudit, do jaké míry a v jaké výši byl povinný schopen platit výživné. Výživné buď navýšit či ponížít s ohledem na zjištěné skutečnosti jak u povinného, tak i oprávněného.

Odstavec dva hovoří o předběžných otázkách týkající se osobního stavu. OČTŘ nesmějí nikdy samostatně řešit předběžné otázky týkající se osobního stavu, o nichž se rozhoduje v řízení ve věcech občanskoprávních.⁵²

Jde tu o otázky týkající se rozvodu, neplatnosti manželství, určení, zda tu manželství je či není, zrušení, neplatnosti nebo neexistence partnerství, určení otcovství, osvojení, způsobilosti k právním úkonům a prohlášení za mrtvého, dále uznání cizích rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech určení.⁵³

Předběžnou otázkou se zabýval i Nejvyšší soud, ve svém usnesení ze dne 9. června 2004 7Tdo 648/2004.

Rozsudkem Okresního soudu v Děčíně ze dne 23. 3. 2001, sp. zn. 4 T 99/2000, byl obviněný M. H. uznán vinným trestným činem zanedbání povinné výživy podle § 213 odst. 1 TZ a odsouzen podle § 213 odst. 1 TZ k trestu odnětí svobody na 5 měsíců nepodmíněně se zařazením do věznice s dozorem podle § 39a odst. 3 TZ. Podle zjištění Okresního soudu v Děčíně se obviněný dopustil trestného činu tím, že ve V., okr. D., ani jinde v období od

⁵¹ ŘÍHA, M. K trestnému činu zanedbání povinné výživy. Trestní právo: Právnícký recenzovaný časopis věnovaný trestnímu právu. Praha: Wolters Kluwer, 2008. s. 17.

⁵² JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní: podle stavu k ... Praha: Leges, 2010-. Student (Leges). s. 26. ISBN 978-80-7502-550-0.

⁵³ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 179. ISBN 978-80-7400-465-0.

počátku května 1997 do 24. 3. 2000 neplatil výživné na svou nezletilou dceru S. H. v částce 900 Kč měsíčně k rukám matky dítěte, ačkoliv mu tato povinnost byla uložena rozsudkem Okresního soudu v Děčíně ze dne 23. 6. 1998, sp. zn. 11 Nc 214/97, a zůstal za uvedené období na výživném dlužen částku 31 500 Kč. Obviněný podal prostřednictvím obhájkyň v zákonné lhůtě dovolání proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem, a to v celém rozsahu. Namítl, že jeho jednání nenaplnovalo skutkovou podstatu trestného činu. Uvedl, že v době, kdy neplatil výživné, byl bez pracovního poměru, žil z prodeje vlastních věcí, úspor a nárazových prací (brigád) a sám byl přitom na hranici životního minima, z něhož nemohl výživné platit. Nejvyšší soud shledal, že základním pochybením soudů bylo to, že přesvědčivě nevyřešily otázku, jak vysoké bylo výživné, jehož neplacením obviněný spáchal trestný čin. Jde o předběžnou otázku, která je významná pro posouzení viny obviněného, a proto při jejím posuzování soudy nebyly vázány pravomocným rozsudkem Okresního soudu v Děčíně ze dne 23. 6. 1998, sp. zn. 11 Nc 214/97, jímž bylo rozhodnuto o povinnosti obviněného platit výživné v částce 900 Kč měsíčně. Soudy pouze poukázaly na to, že obviněný nepodal návrh na snížení výživného. Nejvyšší soud proto rozhodnutí obou soudů zrušil.⁵⁴

5 Subsidiarita

V souvislosti s trestnou činností zanedbání povinné výživy je potřeba také zmínit zásadu subsidiarity trestní represe.

Zásada subsidiarity je uvedena v § 12 odst. 2, TŘ, který doslova říká: „*Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.*“⁵⁵

⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 6. 2004, sp. zn. 7 Tdo 648/2004.

⁵⁵ ČESKO. § 12 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník - znění od 5. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 2. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p12>.

V souvislosti s touto zásadou je dále potřeba zmínit pro pochopení také princip ultima ratio – zásadu zákonnosti. Tato vyjadřuje, že „*trestní právo je prostředek určený k ochraně zákonem stanovených zájmů. Pokud užití jiných právních prostředků ke sjednání nápravy nepřichází v úvahu.*“⁵⁶

Z tohoto vyplývá, že princip ultima ratio, není možno shledávat jen v rovině subsidiarity trestní represe, ale i v rovině principu akcesority (závislosti – odvislosti).

Nad tímto se zamýšlí a blíže se k tomuto vyjadřuje Pavel Šámal v časopise *Trestněprávní revue*:

*„Trestní zákony poskytují ochranu právních statků, které jsou upraveny a do značné míry i chráněny jinými právními odvětvími, na základě odpovědnosti z porušení právních norem vyvozované (např. občanskoprávními, obchodně právními či správní), a proto se trestní zákony nazývají akcesorními či druhotnými, neboť ochrana jimi poskytovaná je až druhotná.“*⁵⁷

Toto vede v následujícím procesu – řízení před soudem, mnohdy k zamyšlení, zda je na místě uložit dotyčné osobě výkon trestu nepodmíněně. V případě, že je osoba je odsouzena nepodmíněně, po nabytí právní moci rozhodnutí se musí dostavit po předchozí výzvě k výkonu trestu do určené věznice. Osoby jsou ve věznici dotazovány, zda mají vyživovací povinnost, aby v případě, že budou pracovně zařazeny jim mohlo být výživné z výdělků strháváno. Osoby však ve většině případů nejsou pracovně zařazeny.

K tomuto se vyjadřuje Josef Sklenička v časopise *Trestněprávní revue*, který uvádí:

„Je poměrně vysoký počet recidivujících pachatelů, a to bohužel i těch, kteří mají zkušenost s tzv. vězeňskou recidivou (tzn. již opakovaně ve VTOS). Dá se říct, že jde o odsouzené, kteří již zřejmě definitivně rezignovali na svou povinnost platit výživné. Můžeme dále

⁵⁶ GRULICH, Aleš. Komentář: Zásada subsidiarity trestní represe. *Právní prostor* [online]. Ostrava: ATLAS consulting spol. s r.o., 2014 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/komentar-zasada-subsidiarity-trestni-represe>.

⁵⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestněprávní revue*. Praha: C.H. Beck, 2010 č. 5. s. 133. ISSN 1213-5313.

*usuzovat, že u těchto odsouzených dochází jak k selhání trestní represe, tak i k selhání výchovného efektu. Je potřeba zdůraznit, že pobytem ve vězení se u drtivé většiny odsouzených ztrácí možnost výdělků a pouze narůstá jejich dluh na výživném. Další skutečností je to, že soudy často již nemají možnost uložit alternativní trest, protože před trestní justicí se ocitají opakovaně osoby, kterým byly již v minulosti několikrát ukládány podmíněné tresty odnětí svobody či tresty obecně prospěšných prací, a tak soudce volí při dalším přestoupení zákona již nepodmíněný trest. Tato skutečnost platí i u odsouzených za zanedbání povinné výživy.*⁵⁸

6 Náhrada škody v rámci trestního řízení

Nejprve k pojmu poškozeného v trestním řízení. Poškozený je v trestním řádu vymezen v ustanovení § 43 odst. 1 TR.

*(1) Ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil (poškozený), má právo činit návrh na doplnění dokazování, nahlížet do spisů (§ 65), zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu a před skončením řízení se k věci vyjádřit.*⁵⁹

Původně byl pojem poškozeného vymezován jen ve vztahu k způsobení škody, a proto byl poškozeným ten, komu pachatel trestným činem ublížil na zdraví (bez ohledu na to, zda mu vznikla majetková škoda), způsobil majetkovou, morální nebo jinou škodu. K zásadní změně došlo novelizací trestního řádu provedenou zákonem č. 181/2011 Sb., jejímž cílem bylo umožnit, aby o náhradě nemajetkové újmy – shodně jako o náhradě majetkové škody – mohlo být rozhodnuto již v průběhu trestního řízení a aby předmětem adhezního řízení

⁵⁸ SKLENIČKA, Josef. Trestněprávní revue. Praha: C.H. Beck, 2010 č. 10. s. 239. ISSN 1213-5313.

⁵⁹ ČESKO. § 43 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) - znění od 1. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 2. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p43-1>.

mohly být rovněž nároky poškozeného vyplývající z toho, že se trestným činem na jeho úkor pachatel bezdůvodně obohatil.⁶⁰ S ohledem na výše uvedené je potřeba uvést, že postavení poškozeného, jeho práva a oprávnění mu náleží v celém v trestním řízení do jeho skončení i osobě, již byla nahrazena škoda. V této souvislosti – výživné uhrazeno.

S ohledem na ustanovení § 43 odst. 1 TRŘ je potřeba odlišovat pojem oběť trestného činu a poškozený.

Pojem oběti trestného činu je uveden § 2 odst. 2 a 3 zákona č. 45/2013 Sb., ZOTČ

„Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena škoda nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil nebo měl obohatit.

(3) Byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považují se, utrpěli-li v důsledku smrti oběti újmu, za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, druh nebo osoba, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich.⁶¹

Zákon o obětech trestných činů následně definuje ještě i zvláště zranitelné oběti, jimiž se rozumí dítě, oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, osoba, která je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením a další, jenž jsou vymezeny v dalších ustanoveních.

Pojem oběti a poškozeného se liší v těchto směrech:

- poškozený je stranou trestního řízení s procesními právy a povinnostmi; oběť je subjektem zvláštní péče poskytované státem podle zákona o obětech trestných činů;

⁶⁰ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 506. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁶¹ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). In: *Sbírka zákonů*. 30. 1. 2013. s. 322. ISSN 1211-1244.

- poškozeným může být osoba právnická i osoba fyzická; obětí je jen osoba fyzická (srov. § 2 odst. 2 zákona o obětech trestných činů), neboť právnická osoba nemůže jako právní fikce pociťovat újmu, újma materiální jí sice vzniknout může, právnická osoba však není nositelem citů;
- za oběť lze považovat i pozůstalé po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, a to i kdyby takové osoby postavení poškozeného;
- poškozenému se nahrazuje újma vzniklá v příčinné souvislosti s trestným činem; u oběti se předchází i druhotné újmě, kterou se rozumí újma, která nebyla oběti způsobena trestným činem;
- poškozeným je z hlediska trestního řádu i právní nástupce, oběť nemůže svá práva jako subjektu zvláštní péče převést právním úkonem na jinou osobu.⁶²

Ve spojení s trestným činem zanedbání povinné výživy je tedy fyzická osoba oprávněného jak obětí, tak i poškozeným v případě právnické osoby – Úřadu práce či Dětského domova je tento v postavení „pouze poškozeného“.

Na základě rozhodnutí civilního soudu – rozsudku o stanovení výživného je možné vymáhat škodu způsobenou neplacením výživného v rámci civilního řízení. Poškozený – oprávněný má v tomto případě má právo, podat žalobu k civilnímu soudu a obstatat si exekuční titul – rozhodnutí. Na jehož základě je možné dlužné výživné vymáhat za pomoci exekutora. Nespornou výhodou soudního rozhodnutí o výživném je možnost exekučně vymáhat jak dlužné výživné, tak běžné výživné do budoucnosti. Oprávněný tak má právo v rámci exekuce, exekučního řízení obstatit majetek povinného, či mu nechat strhávat ze mzdy jednotlivé platby na výživném, a to jak je uvedeno výše, jak na běžném (i do budoucnosti), tak i dlužném.⁶³

⁶² ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 516. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁶³ ZÁRYBNICKÝ, Lukáš. Vyživovací povinnost a trestněprávní následky jejího neplnění. *Epravo.cz* [online]. Praha: © EPRAVO.CZ, 2020 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyživovaci-povinnost-a-trestnepravni-nasledky-jejeho-neplneni-110685.html>.

6.1 Připojení se k náhradě

Co se týká škody způsobené neplacením výživného je možné, a v současné době v praxi čím dál častější, připojit se i k insolvenčnímu řízení – v rámci civilního řízení. V rámci trestního řízení je možno se připojit dle § 43 odst. 3 TŘ k trestnímu řízení:

- (3) Poškozený je oprávněn také navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, jež byla poškozenému trestným činem způsobena, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na jeho úkor trestným činem získal. Návrh je třeba učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování (§ 206 odst. 2); je-li sjednána dohoda o vině a trestu, je třeba návrh učinit nejpozději při prvním jednání o takové dohodě (§ 175a odst. 2). Z návrhu musí být patrné, z jakých důvodů a v jaké výši se nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy uplatňuje nebo z jakých důvodů a v jakém rozsahu se uplatňuje nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Důvod a výši škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení je poškozený povinen doložit. O těchto právech a povinnostech musí být poškozený poučen.⁶⁴

Novelou trestního řádu, tj. zákonem č. 59/2017 Sb., účinným od 1. 1. 2018, došlo k doplnění ust. § 43 odst. 1 TŘ.

V § 19 bod 1. zákona č. 59/2017 Sb. ZOTČ se uvádí, že „*Jde-li o trestný čin zanedbání povinné výživy (§ 196 trestního zákoníku), rozumí se pro účely tohoto zákona majetkovou škodou, jež byla poškozenému způsobena trestným činem, i dlužné výživné.*“⁶⁵

⁶⁴ ČESKO. § 43 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) - znění od 1. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 2. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p43-3>.

⁶⁵ ČESKO. § 19 bod 1. zákona č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů - znění od 1. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 2. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-59#p19-1-1>.

Nově se tak tímto ustanovením rozumí pro účely trestního řádu i dlužné výživné majetkovou škodou, jež byla poškozenému způsobena trestným činem. Do 1. 1. 2018 platilo, že dlužné výživné nebylo možné uplatňovat jako nárok na náhradu škody v trestním řízení podle § 43 odst. 3 TŘ, poněvadž dluh pachatele trestného činu zanedbání povinné výživy podle spočívající v nezaplaceném výživném nebylo možné považovat za dluh ze škody způsobené trestným činem, nýbrž za dluh z nesplněné zákonné povinnosti, jejíž porušení je samo trestným činem, nikoliv jako u škody následkem trestného jednání.⁶⁶

Běžně tak do této novely bylo nutno vést ještě další řízení v rámci civilního procesu ohledně úhrady výše škody. Nově tak lze v odsuzujícím rozsudku uložit povinnost povinnému nahradit škodu ve výši dlužného výživného.

Došlo tak k výraznému posílení postavení oprávněného v trestním řízení, neboť před touto novelou bylo možné uložit obviněnému povinnost hradit dlužné výživné pouze ve formě přiměřené povinnosti dle ust. § 48 odst. 4 písm. i) TZ. Značnou nevýhodou takto uložené přiměřené povinnosti nicméně samozřejmě bylo, že tato nemohla představovat exekuční titul a případné její neplnění mohlo mít za negativní následek např. přeměnu podmíněného odsouzení na odsouzení nepodmíněné, nikoli však zahájené exekuční řízení.⁶⁷

Pro rozhodování o trestném činu zanedbání povinné výživy není potřeba zkoumat, zda byl ve věci nařízen výkon rozhodnutí nebo exekuce a zda započala exekuce či výkon rozhodnutí. Tato novela přinesla přelom v rozhodování soudů, kdy mnohdy v praxi vedla k průlomovým rozsudkům, co se týká uplatnění škody v rámci trestního řízení. Jejím aplikací se zabýval i rozsudek Nejvyššího soudu 8 Tz 20/2020. Nejvyšší soud projednal ve

⁶⁶ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 1919. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁶⁷ ZÁRYBNICKÝ, Lukáš. Vyživovací povinnost a trestněprávní následky jejího neplnění. *Epravo.cz* [online]. Praha: © EPRAVO.CZ, 2020 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyzivovaci-povinnost-a-trestnepravni-nasledky-jejeho-neplneni-110685.html>

veřejném zasedání stížnost pro porušení zákona a vyslovil se, že byl porušen zákon v neprospěch obviněného, co se týká náhrady škody.

Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 26. 11. 2018, sp. zn. 2 T 88/2018, byl obviněný P. K. uznán vinným třemi přečiny zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1, 3 tr. zákoníku, za což byl podle § 196 odst. 3, § 43 odst. 1, § 62 odst. 1, 3 a § 63 odst. 1 TZ odsouzen k úhrnnému trestu obecně prospěšných prací v trvání 300 hodin. Podle § 63 odst. 2 TZ mu byla uložena přiměřená povinnost, aby v průběhu výkonu trestu obecně prospěšných prací zaplatil dlužné výživné. Podle § 228 odst. 1 TŘ. byla obviněnému uložena povinnost zaplatit na náhradě škody poškozené R. K. částku 396 000 Kč, poškozené D. K. částku 10 500 Kč a poškozené E. K. částku 10 500 Kč. Podle § 229 odst. 2 TŘ. byla poškozená R. K. odkázána se zbytkem svého nároku na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.⁶⁸

Proti citovanému rozsudku soudu prvního stupně podal obviněný P. K. odvolání směřující proti výroku o náhradě škody. Nesouhlasil s tím, že bylo rozhodnuto o jeho povinnosti k náhradě škody podle § 228 odst. 1 TŘ., když výši výživného mu již dříve určil pravomocný civilní rozsudek a nyní byl de facto založen další exekuční titul na totožné částky. Navrhl, aby odvolací soud výrok o náhradě škody zrušil a poškozené R., D. a E. K. odkázal na řízení ve věcech občanskoprávních.

Nejvyšší soud tedy na základě výše uvedeného uzavírá, že rozhodnout o nároku na náhradu dlužného výživného jako majetkové škody, jež byla poškozenému způsobena, ve smyslu § 43 odst. 1 věty poslední TŘ lze podle § 228 odst. 1 TŘ. (popř. i podle § 229 odst. 1, 2 TŘ.) pouze za předpokladu, že o nároku na výživné dosud nebylo rozhodnuto v občanskoprávním řízení. Bylo-li však o vyživovací povinnosti obviněného pro relevantní období páčání přečimu zanedbání povinné výživy podle TZ již rozhodnuto, třeba i nepravomocně, v občanskoprávním řízení, představuje takové rozhodnutí překážku podání

⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2021, sp. zn. 8 Tz 20/2020, uveřejněný pod číslem 35/2021 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní.

*návrhu poškozených na rozhodnutí o povinnosti obviněného k náhradě škody podle § 44 odst. 3 TŘ.*⁶⁹

V souvislosti s tímto nejvyšší soud poukazuje i na právní zásadu *Res iudicata* – zpravidla se používá ve spojení překážka *Rei iudicatae* (překážka věci pravomocně rozhodnuté). Jedná se o negativní podmínku řízení, spočívající v tom, že jakmile bylo o totožné věci pravomocně rozhodnuto, nemůže být tatáž věc v rozsahu závaznosti výroku rozhodnutí projednávána znovu; totožnost věci je dána stejným předmětem řízení a stejnými účastníky.⁷⁰

7 Skončení šetření

Provede-li policejní orgán všechna potřebná šetření dle § 158 TŘ, rozhodne o dalším postupu ve věci. Je třeba zmínit, že policejní orgán, za dozoru státního zástupce je vázán lhůtami dle § 159 TŘ:

Lhůty ke skončení prověřování

(1) Policejní orgán je povinen prověřit skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin,

- a) do dvou měsíců od jejich přijetí, jde-li o věc patřící do příslušnosti samosoudce, v níž se nekoná zkrácené přípravné řízení,
- b) do tří měsíců, jde-li o jinou věc patřící do příslušnosti okresního soudu, a
- c) do šesti měsíců, jde-li o věc patřící v prvním stupni do příslušnosti krajského soudu.

Všechny lhůty pod písmeny a) až c) upravené v tomto ustanovení běží od přijetí trestního oznámení nebo jiného podnětu, na jejichž podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu nasvědčujícím tomu, že byl spáchán trestný čin. V případě, kdy k prověřování dojde na základě vlastních poznatků policejního orgánu, běží ode dne

⁶⁹ Tamtéž

⁷⁰ *Res iudicata*. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Res_iudicata.

sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 TŘ policejním orgánem, bez ohledu na to, zda byl následně opraven, doplněn či pozměněn.⁷¹

Pokud policejní orgán nemůže v uvedených lhůtách prověřování ukončit, musí státnímu zástupci zdůvodnit, proč nebylo možné v zákonem stanovené lhůtě prověřování možné skončit, jaké úkony je ještě potřeba provést a po jakou dobu bude prověřování pokračovat. Státní zástupce může pokynem policejnímu orgánu změnit výčet úkonů, které mají být ještě provedeny a stanoví lhůtu, po kterou má prověřování ještě trvat. Lhůtu lze prodlužovat i opakovaně.⁷²

Pokud není stanoveno jinak státním zástupcem, nemusí policejní orgán k žádosti o prodloužení lhůty prověřování podle odstavce dvě, předkládat celý spisový materiál.

V praxi se při prověřování trestného činu zanedbání povinné výživy nejčastěji autorka setkává s prodlužováním lhůty z důvodu, že se čeká na vyřízení nějakého dožádání – například výsledku povinného – dle § 158 odst. 6 TŘ, zprávy od zaměstnavatele, v případě zdravotního omezení zprávy od lékaře. Nejběžněji je to však z důvodu, že je osoba na pohybu – tedy v pátrání a je potřeba zrealizovat její výslech.

7.1 Usnesení

Po skončení prověřování, nashromáždění všech potřebných podkladů, rozhodne policejní orgán, a to buď usnesením – postupem dle § 159a TŘ anebo dospěje-li k názoru – nashromáždí potřebný důkazní materiál, že se povinný dopustil svým jednáním trestného činu zanedbání povinné výživy, vydá buď usnesení dle § 160 odst. 1 TŘ o zahájení trestního stíhání anebo věc realizuje formou zkráceného přípravného řízení dle § 179 c odst. 1 TŘ. V případě vydání usnesení dle § 160 odst. 1 TŘ je na místě příslušnost služby kriminální policie a vyšetřování – věc spadá již do vyšetřování.

⁷¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 2030. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁷² CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní. 3. aktualiz. a rozš. vyd.* Praha: Linde, 2004. Vysokoškolské právnícké učebnice. s. 422. ISBN 80-720-1463-3.

U trestného činu zanedbání povinné výživy se v praxi setkáváme zejména vyřízením dle § 159a odst. 1 TŘ.

Odložení nebo jiné vyřízení věci

(1) Nejde-li ve věci o podezření z trestného činu, státní zástupce nebo policejní orgán věc odloží usnesením, jestliže není na místě vyřídit věc jinak

(2) Státní zástupce nebo policejní orgán před zahájením trestního stíhání odloží usnesením věc, je-li trestní stíhání nepřípustné podle § 11 odst. 1 TŘ.

Anebo pak dle § 159a odst. 5 trestního řádu

(5) Státní zástupce nebo policejní orgán věc odloží též tehdy, pokud se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání (§ 160). Pominou-li důvody odložení, trestní stíhání zahájí.⁷³

Ukončením dle § 159a odst. 1 TŘ, ve věci nejde o podezření z trestného činu. Skutek, pro který byl dán podnět se nestal nebo není trestným činem. Ve srovnání s přečinem zanedbání povinné výživy se tak postupuje v praxi zejména v případech, kdy povinný využije ustanovení dle § 197 TZ – o účinné lítosti či bylo zjištěno, že například povinný pobíral dávky hmotné nouze, byl řádně evidován na Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání – neměl tedy možnost výživné řádně hradit, neboť sám se pohybuje na hranici sociální nouze – nenaplnil všechny znaky skutkové podstaty přečinu zanedbání povinné výživy.

Podle odst. 2 policejní orgán postupuje v případě, že vyvstane nepřípustnost trestního stíhání. Toto je taxativně uvedeno v § 11 TŘ. Autorka se v praxi nejčastěji v souvislosti s trestným činem setkala s tím, že osoba zesnula, trestní stíhání bylo promlčeno tedy s odkazem na odst. 1 písmeno b), e).

⁷³ ČESKO. § 159a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) - znění od 1. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 2. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p159a>.

7.1.1 Nepřípustnost trestního stíhání

- (1) Trestní stíhání nelze zahájit, a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno
- b) je-li trestní stíhání promlčeno,
 - e) proti tomu, kdo zemřel nebo byl prohlášen za mrtvého,
 - f) proti tomu, jehož těžká choroba trvale vylučuje jeho postavení před soud,
 - g) proti tomu, jemuž duševní choroba, která nastala až po spáchání činu, trvale znemožňuje chápat smysl trestního stíhání⁷⁴

Podle ustanovení § 159a odst. 5 TŘ v praxi policejní orgán nejčastěji postupuje, v případě že se jedná o osobu, která je na pohybu – je v pátrání. A nepodařilo se ve lhůtě stanovené trestním řádem ji v rámci prověřování vyslechnout dle § 158 odst. 6 TŘ.

Odložení věci má vždy formu usnesení, proti kterému může poškozený, pokud je znám, podat stížnost. Usnesení může vydat i státní zástupce (a to i v případech odložení věci podle odstavce 5) nebo policejní orgán. Usnesení je obligatorním konečným vyřízením věci ve stadiu před zahájením trestního stíhání, podobně jako zastavení trestního stíhání po jeho zahájení.⁷⁵

Usnesení o odložení věci je podle § 159a usnesením prozatímní povahy, a ačkoliv jsou s ním spojeny účinky právní moci, nečiní ani v případě, že právní moci nabude překážku ve věci pravomocně rozhodnuté „rei iudicatae“. Z těchto důvodů, vyvstane-li později potřeba

⁷⁴ ČESKO. § 11 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) - znění od 1. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 2. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p11>.

⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 2035. ISBN 978-80-7400-465-0.

pokračovat v prověřování nebo jestliže pominou důvody odložení ve prospěch zahájení trestního stíhání, není třeba usnesení o odložení věci rušit.⁷⁶

Proto je možné i přes rozhodnutí o odložení věci později trestní stíhání téže osoby pro týž skutek zahájit (např. objeví-li se nové skutečnosti nebo důkazy), aniž je třeba, aby usnesení o odložení věci bylo předtím zrušeno v řízení o stížnosti pro porušení zákona nebo v řízení o povolení obnov.⁷⁷

7.2 Zkrácené přípravné řízení

Jak již bylo uvedeno výše, jestliže po provedeném prověřování policejní orgán dospěje k závěru, že došlo k naplnění všech znaků trestného činu zanedbání povinné výživy trestní řízení pokračuje zahájením trestního stíhání podle § 160 odst. 1 TR.

- (1) Nasvědčují-li prověřováním podle § 158 zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin, a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, rozhodne policejní orgán neprodleně o zahájení trestního stíhání této osoby jako obviněného.⁷⁸

Zahájení trestního stíhání je zároveň počátkem trestního stíhání, kterým je podle § 12 odst. 10 úsek trestního řízení od zahájení až do právní moci rozsudku, případně jiného rozhodnutí orgánu činného ve věci samé. Trestní stíhání tedy zahrnuje vedle vyšetřování i podstatnou část řízení před soudem, s výjimkou vykonávacího řízení, řízení o mimořádných opravných prostředcích (dovolání, stížnosti pro porušení zákona a obnovy

⁷⁶ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Linde, 2004. Vysokoškolské právnické učebnice. s. 423. ISBN 80-720-1463-3.

⁷⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 2038. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁷⁸ ČESKO. § 160 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) - znění od 1. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 2. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#p160>

řízení) a některých úkonů souvisejících s trestním řízením (některých případů milosti, amnestie, právního styku s cizinou apod.).⁷⁹

„Smyslem usnesení o zahájení trestního stíhání je jednak procesní podmínka přípustnost dalších úkonů v rámci trestního řízení (například vzetí do vazby, vydání příkazu k zatčení), dále oznámení obviněnému, že se proti němu vede trestní řízení – pro konkrétní skutek, konkrétní paragrafové znění.“⁸⁰

Až doručením usnesení o zahájení trestního stíhání se z podezřelého stává obviněný. Jak je uvedeno výše trestní stíhání lze zahájit jen usnesením, které musí obsahovat:

a) povinné náležitosti usnesení podle § 134 odst. 1, tj.:

- označení orgánu, o jehož rozhodnutí jde [srov. § 134 odst. 1 písm. a)],
- den a místo rozhodnutí [srov. § 134 odst. 1 písm. b)];

b) označení obviněného

c) výrok s popisem skutku, který musí být vymezen tak, aby nemohl být zaměněn s jiným, zejména tedy je třeba uvést místo a čas jeho spáchání, způsob jeho provedení charakterizující jednání pachatele a zavině

e) odůvodnění, v němž se přesně označí skutečnosti, které odůvodňují závěr o důvodnosti trestního stíhání, včetně okolností, z nichž je dovozována účast obviněného na spáchání trestného činu

f) poučení o opravném prostředku a poučení o nutné obhajobě a o lhůtě pro zvolení obhájce, je-li zahájení trestního stíhání současně i skutečností zakládající vznik důvodu pro nutnou obhajobu⁸¹

⁷⁹ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 2039. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁸⁰ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. Trestní právo procesní. 3. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Linde, 2004. Vysokoškolské právnické učebnice. s. 326. ISBN 80-720-1463-3.

⁸¹ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 2042. ISBN 978-80-7400-465-0.

V souvislosti s trestným činem zanedbání povinné výživy se v praxi krom poučení o opravném prostředku pod odůvodnění uvádí i znova poučení o účinné lítosti. Ve výroku usnesení je jasně a přesně stanovena doba neplacení výživného. Také místo, kde se měl pachatel toho skutku dopouštět, výše měsíčního výživného, čím mu to bylo stanoveno, vůči komu měl výživné hradit, a výše celkového dluhu. Do odůvodnění se pak napíše jednotlivé důkazní prostředky – vyjádření poškozených, rozvede se stanovení dluhu i vymezená doba neplacení výživného. Součástí jsou také zprávy od zaměstnavatelů, z úřadu práce, majetkové poměry povinného, opis z trestního rejstříku. V závěru se zmiňuje, zda byl skutek spáchán v úmyslu přímém. Jak už autorka zmiňovala v předchozí kapitole, neplacení výživného je trestným činem trvajícím. Stanovení rozhodného období – konec doby, je stanoven doručením usnesení obviněnému.

Pokud jsou dány podmínky pro realizaci formou zkráceného přípravného řízení podle § 179c odst. 1 TR lze tento čin realizovat formou zkráceného přípravného řízení.

Zkrácené přípravné řízení je možné konat za splnění následujících předpokladů:

- jde-li o trestný čin, o němž přísluší konat v prvním stupni řízení okresního soudu a horní hranice trestu nepřevyšuje tři léta,
- podezřelý byl přistižen při činu nebo bezprostředně poté,
- v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání byly zjištěny skutečnosti jinak odůvodňující trestní stíhání a lze očekávat, že podezřelého bude možné ve lhůtě dvou týdnů možno postavit před soud⁸²

Jak je zřejmé výše, přečin zanedbání povinné výživy splňuje veškeré možné předpoklady pro realizaci formou zkráceného řízení. Osoba povinného se v tomto řízení staví do postavení podezřelého, do pozice obviněného – jeho práva, nabývá až doručením

⁸² CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Linde, 2004. Vysokoškolské právní učebnice. s. 387. ISBN 80-720-1463-3.

návrhu na potrestání. V rámci realizace formou zkráceného přípravného řízení se nevydává usnesení o zahájení trestního stíhání. Vydává se pouze záznam o sdělení podezření. Tento se předává podezřelému oproti podpisu.

V praxi se policejní orgán setkává s tím, že překážkou realizace formou ZPŘ je to, že je osoba na pohybu, není známo její bydliště či do hry vstupuje např. insolvence, exekuce, srážky se mzdy, zdravotní omezení a dokladace těchto prostředků je mnohdy zdlouhavá a z tohoto důvodu není splněna možnost realizace formou ZPŘ.⁸³

⁸³ ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. s. 1917. ISBN 978-80-7400-428-5.

ZÁVĚR

Autorka se ve své práci pokusila objasnit práci policie, včetně služby kriminální policie a vyšetřování při prověřování a vyšetřování tohoto přečinu, a to zejména na úseku trestního řízení – dokazování. Kromě odborné literatury využila i svých zkušeností, jak v rámci působení na Obvodním Oddělení policie ve Zlíně, tak i na Oddělení obecné kriminality ve Zlíně. Pokusila se nastínit celý proces, nashromáždění potřebného důkazního materiálu – postup v souladu s trestním řádem, který vede k rozhodnutí ve věci. Tedy prokáže, že pachatel – subjekt skutečně měl možnost a schopnost výživné hradit, a to alespoň částečně, avšak nevyvinul dostatečné úsilí k tomu, aby svým závazkům vůči oprávněnému dostál. Dále se zaměřila na prokázání objektivní stránky přečinu zanedbání povinné výživy tak, aby byl dostatečně odůvodněn závěr, že se svým jednáním dopustil povinný spáchání přečinu zanedbání povinné výživy a je tak nezbytné, aby byl za své jednání v souladu s trestní řádem odsouzen či potrestán.

Tudíž, že v obecné rovině platí, že ani tíživé osobní, sociální a ekonomické poměry pachatele ho nemohou zbavit odpovědnosti za výživu svých dětí, neboť tato je jednou ze základních povinností rodiče. Autorka chtěla upozornit na to, že tyto okolnosti nevylučují trestní odpovědnost pachatele za trestný čin zanedbání povinné výživy. A že povinný byl schopen ze svých příjmů poskytovat výživné alespoň v takové výši, která zohledňuje jeho aktuální sociální situaci a rozsudek o stanovení výživného není vždy dogma.

Závěrem chtěla autorka říct, že ač se tato trestná činnost jeví v porovnání s ostatní trestnou činností mnohdy jako bagatelní, nelze jen odkazovat na civilní řízení. Zátěž společnosti z finančního hlediska je při řešení této otázky, dovoluje si autorka říci abnormální. Zejména s ohledem na vyplácení dávek „náhradního výživného“.

Autorka práce si kladla za cíl také osvětlit, že je možné dosáhnout beztrestnosti, pokud pachatel splní podmínky ustanovení o účinné lítosti, jež obsahuje ustanovení § 197 trestního zákoníku a také změnu, která nastala při uplatnění výše škody.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

PAULOVČÁKOVÁ L. a kol. *Jak vypracovat bakalářskou a diplomovou práci*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2015. ISBN 978-80-7452-106-5.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-380-3.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN isbn978-80-7400-428-5.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠMÍD, Ondřej a Radka VACOVÁ. *Výživné*. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-196-0.

CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Linde, 2004. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 80-720-1463-3.

ŘÍHA, M. K trestnému činu zanedbání povinné výživy. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*. Praha: Orac, 2008, roč. 13, č. 6.

SKLENIČKA, Josef. *Trestněprávní revue*. Praha: C.H. Beck, 2010 č. 10. s. 239. ISSN 1213-5313.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestněprávní revue*. Praha: C.H. Beck, 2010 č. 5. s. 133. ISSN 1213-5313.

Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví. 13. Praha: C.H. Beck, 2005. ISSN 1210-6410.

Právní předpisy a judikatury:

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů*. 8. 1. 2009. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *Sbírka zákonů*. 29. 11. 1961. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). In: *Sbírka zákonů*. 30. 1. 2013. ISSN 1211-1244.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2021, sp. zn. 8 Tz 20/2020, uveřejněný pod číslem 35/2021 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 6. 2004, sp. zn. 7 Tdo 648/2004.

Seznam použitých internetových zdrojů:

ČESKO. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky - znění od 28. 6. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 4. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273>.

ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník - znění od 5. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 4. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>.

ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) - znění od 1. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 4. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.

ČESKO. Zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů - znění od 1. 1. 2023. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 2. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-59>.

GRULICH, Aleš. Komentář: Zásada subsidiarity trestní represe. Právní prostor [online]. Ostrava: ATLAS consulting spol. s r.o., 2014 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/komentar-zasada-subsiarity-trestni-represe>.

VARENINOVÁ, Sandra. Princip nemo tenetur se ipsum accusare ve světle. Epravo.cz [online]. Praha: © EPRAVO.CZ, 2013 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/princip-nemo-tenetur-se-ipsum-accusare-ve-svetle-judikatury-evropskeho-soudu-pro-lidska-prava-92244.html>.

VOMÁČKA, Vojtěch. Soudní rozhledy 1/2021: Judikatura NSS: Notoriety. In: BECK-ONLINE [online]. 2021 [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembsgfpngx4s7gfpngxzs&groupIndex=0&rowIndex=0>.

ZÁRYBNICKÝ, Lukáš. Vyživovací povinnost a trestněprávní následky jejího neplnění. Epravo.cz [online]. Praha: © EPRAVO.CZ, 2020 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyzivovaci-povinnost-a-trestnepravni-nasledky-jejeho-neplneni-110685.html>.

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 18.3.2002, sp. Zn. 3 To 70/2002, publikováno 21/2003 Sb. rozh. tr. [cit. 2022-05-04]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembqgnpxexzsgfpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Res iudicata. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Res_iudicata.

SEZNAM ZKRATEK

TZ – zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník

TŘ – zákon č. 141/1961 Sb. trestní řád

OČTŘ – orgány činné v trestním řízení

ZOPČR – zákon č. 273/2008 Sb. o policii české republiky

OZ – zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

LZPS – zák. č. 2/1993 Sb. listina základních práv a svobod

ZOTČ - zák. č. 45/2013 Sb. zákon o obětech trestných činů

ZPŘ – zkrácené přípravné řízení